

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 788 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati.....	10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati	16
Gulnora Abdurahmonova	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tish muammolari va uni bartaraf etish yo'llari	22
S. R. Topildiyev	
Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi	28
Muratova Shohista Nimatullayevna	
Green Economy in Tourism in Uzbekistan.....	32
Alieva Makhbuba Toychievna	
Инновационные подходы в сельском туризме: "Зеленые маршруты"	36
Голышева Елена Вячеславовна	
Mamlakatimizda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yo'nalishlari	42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloevich	
To'qimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari.....	47
A.Yu. Mardanov	
Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari.....	52
A'zamov Saidakbarxon Avazxon o'g'li	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish	57
Abdullayev Elyorbek Odiljon o'g'li	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	62
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash ko'rsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlar.....	66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich	
Iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda "yashil" iqtisodiyot va uning ayrim masalalari.....	70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va o'ziga xos xususiyatlari.....	74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati.....	78
Butanova Dilnoza Rustamovna	
Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta'siri.....	83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna	
Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qo'llanilishi.....	95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning o'rni.....	101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi	
Qurilish materiallari sanoati korxonalari samaradorligini baholash masalalari.....	104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich	
Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari	110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich	
Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi.....	113
Mahamatova Maftuna	
Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik ko'rsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari.....	119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna	

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish usullari.....	124
Said Po'latov Maxamedovich	
Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry	128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	
Dorivor o'simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar.....	135
To'xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'zbekistonga turistlar tashrifini ko'paytirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	142
Toshmurod Kulmanov	
Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari	147
Tursunova Dilnavo Islomovna	
Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to'ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish.....	150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo'llari.....	159
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish.....	162
Boltayev Abror Sayitmurodovich	
Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari.....	168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich	
Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig'ining ahamiyatini oshirish	174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog'liq tushunchalarining nazariy masalalari	179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Agglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida	185
Raximbayev Akmal Azatboyevich	
Korxonalarini boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari	190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Globalashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	195
Salimov Dilshodbek Davronovich	
To'qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi.....	199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich	
Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	203
Nilufar Umarova	
O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatilishi tahlili	207
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li	
Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o'sishga ta'sirining tahlili	213
Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo'llash xususiyatlari	220
Meliyev Isroil Ismoilovich	
Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar	227
Melikov Otabek Maxmadiminovich	
Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o'rni.....	232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich	
Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar.....	237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna	
Задачи предмета «русского языка» на современном этапе	243
Адилова Солияхон	

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati	247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari.....	252
Gapparov Azim Qayumovich	
O'zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri.....	258
Isayev Atabek Djurabayevich	
Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market.....	266
Jurabek Sobirov	
Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili.....	270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich	
Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o'sishdagi roli	276
Mamadiyeva Dilrom Ravshon qizi	
Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili	280
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna	
Improving Internal Control System	287
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlarini targ'ib qilishda OTMLar veb-saytlari samaradorligini oshirish.....	291
Musayev Bekjon Shukurillayevich	
Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish	298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Xizmatlar ko'rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari.....	306
N. B. Yahyoxonov	
Mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	311
Nazarova Muslima Nazarovna	
Sanoat korxonalarida aylanma mablag'lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlarini	317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich	
Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari.....	322
Olimova Nodira Xamrakovna	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar	329
Oppoqxonov Nurmuhammadxon Po'latxon o'g'li	
O'zbekistonda davlat korxonalari transformatsiyasini jadallashtirish yo'nalishlari.....	333
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi	338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o'g'li	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	341
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati.....	345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish.....	350
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	
Sharq va G'arb tamaddunida gender qarashlar	355
Samandarova Gulxayo Abduraim qizi	
Imkoniyati cheklanganlarga to'siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari	359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
To'qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati	363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna	
Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiyatlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog'liqligi	367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich	

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане.....	373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfova, Romashkin Roman Anatolyevich	
Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts.....	379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich	
Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar	384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari.....	391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	396
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari.....	402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna	
O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi	
Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров	408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	412
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Ilxomjon o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari.....	416
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich	
Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан.....	420
Адашов Гайрат Рустамович	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi	424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане	432
Б. А. Хакимов	
Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции.....	438
Бабаева Гузаль Яшиновна	
"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi xorxonalari erishgan yutuqlari, berilgan imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida	444
Davlayev G'olib Ashurovich	
Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili	447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich	
Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri.....	452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish.....	457
Jonuzokov M. K.	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish.....	461
Ismailov Allayor Rashidovich	
Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции.....	465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович	
Iqtisodiyotni globalashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish	471
Kalandarova Nargiza Narimanovna	
Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения	475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна	
Сущность, цели и задачи определение уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях	478
Киличев А. А.	
Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish	485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане.....	490
Курпаяниди Константин Иванович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish.....	497
Mahmudova Go'zal Samadjon qizi	
Muqimiy ijodiDA milliy uyg'onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar	502
Muxlisa Muxitdinova	
Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана	505
Наимов Шахрух	
Определение специфических особенностей и факторов влияющие на процесс внедрения международных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан.....	509
Хайдаров Зохирид Шарирович, Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зохирид Зода	
Inson kapitalida mujassam bo'lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o'rni va roli	514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova	
Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма.....	521
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе.....	525
Рахимова Гавхар Ойбековна	
O'zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli	530
Saidova Subhinigir Azizovna	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag'allikni qisqartirishning innovatsion yo'llari	535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o'g'li	
Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari	541
Umirov Xurshid Islomovich	
Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari.....	545
Fayziyeva Dilafuz Shuxratovna	
"Авеста" – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии	549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович	
Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия	555
Хамдамов С. Ф.	
Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish.....	562
Xasanova Nafisa Shavkatovna	
Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish.....	566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi	
Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar.....	572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o'ziga xos iqtisodiy xususiyatlari	578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o'g'li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich	
Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o'rni.....	583
Toyrova Amina Baxtisher qizi	
Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag'batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili	588
Haydarov Humoyun Begmurod o'g'li	
Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar	592
K. Q. Tajibayev	
Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике	599
Камолова Феруза Кахрамоновна	

O'zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari.....	603
Mirzayeva Lola Shavkatovna	
Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o'rni.....	607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi.....	612
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari.....	620
Salixov Sherzod Abduxakimovich	
Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish	625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
Budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va nazoratini takomillashtirish	628
Ostonokulov Azamat Abduraimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi	635
Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li	
Xizmat ko'rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko'rsatkichlari.....	640
Muhammadamin Erdon o'gli Erdonov	
Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста.....	644
Насиров Дилшод Фархадович	
Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана	654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович	
Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir.....	659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li	
Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo'nalishlari.....	664
Razzakov Jasur Xamraboyevich	
Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan	670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi	
Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish	677
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
O'zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari	683
Ortiqov Avazbek Bahrom o'g'li	
Rene Dekart va Blez Paskal ta'limotlarida ratsional g'oyalar komparativistikasi.....	689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari.....	694
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan's Efforts to Join It.....	699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara	
Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar.....	705
Abduqaxorov Ulug'bek Abdug'aniyevich	
Yangi O'zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo'nalishlari	709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich	
Mahalliy soliqlar va yig'implarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari	713
Tuychiyev Kamoliddin	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	717
Yadgarov Nodir Ravshanovich	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tish bosqichlarining tashkiliy jihatlar va iqtisodiy asoslari.....	723
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
Davlat xaridlari jarayonida e'tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari	727
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari	730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o'g'li	
Iqtisodiy o'sishni ta'minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari	733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboyeva	
Sug'urta faoliyatini takomillashtirishda andarrayting xizmatining o'rni	737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari	741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich	
Kambag'allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo'naltirish	745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich	
Yoqilg'i-energetika korxonalarining moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari	749
Xusanov Qaxramon Nishonovich	
Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике	753
Киличева Фарида Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
Эффективность программ соответствия в различных компаниях	757
Ахмедов Бехзод Ахмедович	
Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте	762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович	
Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles	767
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg'or xorij tajribalari	774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish	781
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o'g'li	

SUV RESURLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA SUV SOLIG'INING AHAMIYATINI OSHIRISH

Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich

O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi yetakchi inspektori

Annotatsiya: Suv resurslarining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi ahamiyati, ulardan samarali va oqilona foydalanish zarurati va shart-sharoitlari tadqiq qilingan. Shuningdek, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq bazasi va stavkalari tahlil qilinib, ularni takomillashtirishga doir fikr-mulohazalar keltirilgan. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqlarning pasaytirilgan stavkalarini va oshiruvchi koeffitsiyentlarni qo'llash yuzasidan taklif-tavsiyalar bayon qilingan.

Kalit so'zlar: suv resurslari, suv iste'molchilari, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq, suvni tejaydigan zamonaviy texnologiyalar, soliq stavkalari.

Abstract: This research examines the importance of water resources in the socio-economic development of the country, the need and conditions for the effective and rational use of water resources. Moreover, the taxation base and tax rates for the use of water resources were analyzed, and a comprehensive discussion for their improvement was conducted. Also, the paper provides proposals and recommendations for the application of reduced tax rates and increased tax coefficients for the tax for using water resources.

Key words: water resources, water consumers, tax for the use of water resources, modern water-saving technologies, tax rates.

Аннотация: В статье исследованы вопросы значимости водных ресурсов в социально-экономическом развитии страны, необходимости и условия эффективного и рационального использования водных ресурсов. Также, проанализированы налогооблагаемая база и налоговые ставки за пользование водными ресурсами, проведен всесторонний анализ по их совершенствованию. В статье даны предложения и рекомендации по применению пониженных ставок и повышенных коэффициентов налога за пользование водными ресурсами.

Ключевые слова: водные ресурсы, потребители воды, налог за пользование водными ресурсами, современные водосберегающие технологии, налоговые ставки.

KIRISH

Jamiyat a'zolarining toza ichimlik suviga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish hozirgi vaqtda ko'pgina mamlakatlarning asosiy muammolaridan biri hisoblanadi. Ma'lumki, aholining toza ichimlik suviga bo'lgan ehtiyojlarini ta'minlanganlik darajasi ko'p jihatdan ular yashayotgan hududning geografik joylashuviga bog'liq. Shunday bo'lsada, iste'molchilarning suv resurslaridan foydalanishini tartibga solish, suvni tejaydigan zamonaviy texnologiyalarni keng qo'llash, suvdan foydalanishni iqtisodiy mexanizm orqali tartibga solish ulardan tejamkorlik asosida foydalanishda muhim ahamiyat kasb etadi. O'z foydalanishida suv o'lchagich asboblari bo'lgan va bo'lmagan iste'molchilarning suvdan foydalanishga munosabati turlichadir. Suv o'lchagich asboblari bo'lgan iste'molchilar suvdan imkon darajasida tejab foydalanishga harakat qiladilar. Chunki suvdan qancha ko'p foydalansa suv uchun to'lov miqdori ham shunga mutanosib ravishda oshib boradi. Suv o'lchagich asboblari bo'lmagan iste'molchilarda esa buning aksini ko'rish mumkin. Shundan kelib chiqib, so'nggi yillarda suvdan foydalanishda zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Respublikada suvdan oqilona foydalanish madaniyatini va suv ishlatish samaradoligini oshirish maqsadida "Barcha ichimlik suv iste'molchilariga hisoblagichlar o'rnatishni ta'minlash" ^[1] vazifasi belgilangan. Bu orqali suvdan foydalanishni nazorat qilish imkoniyati yaratiladi.

Respublikamizda suv resurslarining tanqisligi kuchayib borayotgan bir sharoitda, ulardan yanada samarali va oqilona foydalanishni ta'minlashga qaratilgan iqtisodiy mexanizmga ustuvorlik berish zarur. Bunda suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq mexanizmida iste'molchilarning suvdan samarali foydalanishini rag'batlantirishga qaratilgan elementlar o'z ifodasini topmog'i kerak.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Respublikamizda asosiy suv manbai daryolar hissasiga to'g'ri keladi. "O'zbekiston Respublikasi Orol dengizi havzasida joylashgan bo'lib, uning asosiy suv manbai Amudaryo va Sirdaryo daryolari, shuningdek, ichki daryo va soylar hamda yer osti suvlaridir. Orol dengizi havzasidagi barcha manbalarning o'rtacha ko'p yillik suv oqimi 116 mlrd kub metrni tashkil etadi, shundan 67,4 foizi Amudaryo havzasida va 32,6 foizi Sirdaryo havzasida shakllanadi. Jumladan, yer osti suvlarining umumiy zaxirasi 31,2 mlrd kub metrni tashkil etib, uning 47,2 foizi Amudaryo havzasiga, 52,8 foizi esa Sirdaryo havzasiga to'g'ri keladi" [2]. Bundan ko'rinadiki, mamlakatda suvga bo'lgan talabni qondirish ko'p jihatdan ushbu ikki yirik daryoning suviga bog'liq. E'tiborli jihati foydalaniladigan yillik suv hajmining 52,0 mlrd.m³ yoki 80 foizi qo'shni davlatlar hududida shakllansa, 11,0 mlrd. m³ yoki 20 foizi O'zbekiston hududida shakllanadi. Foydalaniladigan suvning 49,9 mlrd.m³ yoki 96 foizi yer usti suv resurslariga, 0,5 mlrd.m³ yoki 1 foizi yer osti suvlariga, 1,6 mlrd.m³ yoki 3 foizi qaytar suvlar hissasiga to'g'ri keladi [3]. Demak, mamlakatimizda suv resurslaridan samarali va oqilona foydalanish yildan yilga dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Suv resurslaridan oqilona foydalanish, qayta tiklash va muhofaza qilishni iqtisodiy tartibga solishning asosiy prinsipi suvdan foydalanishni pullik tizimidir. Bunda suv iste'molchilaridan undiriladigan suv solig'i fiskal siyosatni amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega. Iqtisodchi-olim G'.Safarovning fikricha, "Suv resurslaridan samarali va oqilona foydalanishni ta'minlashda ulardan foydalanganlik uchun soliq muhim ahamiyatga ega" [4]. Suvdan foydalanganlik uchun soliq orqali tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy faoliyatiga ta'sir ko'rsatiladi, ya'ni bu jarayonda soliq iqtisodiy mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur soliq ko'p yillar mobaynida undirib kelinayotgan bo'lsada, o'zining yetarlicha samarasini ko'rsatayapti, deb bo'lmaydi. Buning sabablarini aniqlash uchun esa keng doirada ilmiy tadqiqot ishlarini olib borish zarur.

Iqtisodchi-olimlar A.Rasulev, S.Voronin o'z tadqiqotlarida chet el tajribasi asosida suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq muammolarini tadqiq qilib, "cheklangan tabiiy resurslar iste'molini tartibga solishning eng keng tarqalgan iqtisodiy vositasi suv uchun soliq va to'lovlar ekanligini qayd etgan" [5]. Bu yerda suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq suv iste'molini tartibga solishning iqtisodiy vositasi sifatida qaralmoqda. Shuningdek, ular mazkur soliqning fiskal ahamiyatiga ham to'xtalib o'tgan: "suvdan foydalanishdan olinadigan daromadlar o'rmon xo'jaligi, ovchilik va baliqchilik, tog'-kon sanoati, tuproqdan foydalanish uchun soliqlar va yig'imlar (masalan, qum va shag'aldan foydalanganlik uchun) bilan bir qatorda daromadlarning umumiy toifasiga kiritiladi. So'nggi 20 yil ichida IHTT mamlakatlarida ushbu tushumlar YAIMning o'rtacha 0,2 dan 0,1% gacha qismini tashkil etadi" [5].

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq miqdori tovar (ish, xizmat)larning realizatsiyasi yoki korxona faoliyatining muayyan moliyaviy natijalariga bog'liq bo'lmay, soliq miqdori iste'mol qilingan suvning hajmi va soliq stavkasi darajasiga bevosita bog'liq. Iqtisodchi-olim D.Qurbanov o'z tadqiqotlarida "Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning ta'sirchanligini, boshqa sharoitlar teng bo'lgan taqdirda, uning stavkasi belgilab beradi" [6], deb hisoblaydi. Darhaqiqat mazkur soliq mexanizmida soliq stavkasi muhim ahamiyatga ega. Shu bois, davlat budjeti parametrlari tasdiqlanayotganda qat'iy miqdorda belgilangan soliq stavkalari, jumladan mazkur soliq stavkalari har yili qayta tasdiqlanadi. "Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq stavkalarining qat'iy miqdorda belgilanganligi, inflatsiyaning ta'siri soliq stavkalarini har yili indeksatsiya qilish zaruratini taqozo etmoqda" [7]. Lekin soliq stavkalarini tadbirkorlik subyektlarining suv resurslaridan samarali foydalanishga ta'siri yetarlicha tadqiq qilinmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida ma'lumotlarni guruhlash, tizimli tahlil va sintez, ilmiy abstraksiya, taqqoslash kabi usullardan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Amaliyotda boshqa soliqlarga nisbatan suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq ba'zasini aniqlash va soliq summasini hisoblash bir qadar oson. Lekin respublikamizda bir necha yillardan e'tiboran mazkur soliq undirib kelinayotgan bo'lsada, uning rag'batlantiruvchi samarasi unchalik sezilmayapti. Bu esa, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni nazariy jihatdan chuqur asoslashni, amaldagi mexanizmini tahlil qilish asosida uni takomillashtirishni taqazo etadi.

Qayd etilganidek, soliq miqdori soliq bazasi va stavkasiga bog'liq. O'zbekiston Respublikasining soliq kodeksiga muvofiq yer usti va yer osti manbalaridan olib foydalaniladigan suv resurslari suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq solish obyekti hisoblanib, foydalanilgan suvning hajmi soliq bazasidir[8]. Demak, mazkur soliq bazasi foydalanilgan suvning hajmidan iborat. Foydalanilgan suvning hajmini aniqlash jarayoni o'ziga xos murakkabliklarga ega. To'g'ri, bugungi kunda suv iste'molchilarining aksariyatida suv hisoblagichlar

o'rnatilgan. Lekin mamlakatimizda iqtisodiyot tarmoqlarida suv iste'molining asosiy qismi, ya'ni 45,9 mlrd.m³ yoki 90 foizi qishloq xo'jaligida foydalanilsa, 2,3 mlrd.m³ yoki 4,5 foizi kommunal xo'jalikda, 2,2 mlrd.m³ yoki 4,3 foizi sanoat va energetika sohasida, 0,6 mlrd.m³ yoki 1,2 foizi baliqchilik sohasida foydalaniladi [3]. Suv iste'molining asosiy qismi qishloq xo'jaligida foydalanilishini inobatga olib, ichimlik suvi iste'molchilari bilan birga boshqa maqsadlarda foydalanilayotgan suv uchun ham zamonaviy hisoblagichlarni o'rnatish ayni vaqtda ahamiyatlidir.

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni joriy qilish orqali fiskal va rag'batlantirish vazifalar belgilangan bo'lsada, mazkur soliq yillar mobaynida har ikkala vazifani ham yetarli darajada bajarmagan. Ayniqsa, uning davlat budjeti daromadlarini shakllantirishdagi ahamiyati juda kamni tashkil etadi. Jumladan, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning davlat budjeti daromadlaridagi ulushi eng kam ulushga ega bo'lib, o'rta 0,3-0,4 foizni tashkil etadi xolos. Shu jihatdan olib qaraganda mazkur soliq suv resurslari sifatini yaxshilash uchun davlat xarajatlarini moliyalashtirish imkoniyatining ancha pastligini namoyon etadi.

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq stavkalari suvdan foydalanuvchi sohalarning suvdan foydalanish xususiyatiga ko'ra tabaqalashtirilgan holda belgilangan. Shuningdek, soliq stavkalari suvdan foydalanuvchilarning foydalanish manbalariga ko'ra (yer usti va yer osti manbalari) ham tabaqalashgan. E'tiborli jihati suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq stavkalari har yili indeksatsiya qilib kelinmoqda (1-jadval).

1-jadval: Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq stavkalari

№	Soliq toʻlovchilar va soliq solish obyektlari	2022-yil	2023-yil	2024-yil			
		1 kub. m uchun soliq stavkasi, (soʻmda):					
		yer usti suv resurslari manbalari	yer usti suv resurslari manbalari	yer usti suv resurslari manbalari	yer usti suv resurslari manbalari	yer usti suv resurslari manbalari	yer usti suv resurslari manbalari
1.	Iqtisodiyotning barcha tarmoqlaridagi korxonalar (bundan 2 va 3-bandlarda koʻrsatilganlari mustasno), shuningdek yakka tartibdagi tadbirkorlar va tadbirkorlik faoliyati va (yoki) daromad olish uchun moʻljallangan, yashash uchun moʻljallanmagan koʻchmas mulk obyektlariga ega boʻlgan jismoniy shaxslar	240	290	265	320	345	415
2.	Sanoat korxonalari	520	620	570	680	638	760
3.	Elektr stansiyalari va kommunal xizmat koʻrsatish korxonalari	80	100	90	110	101	123
4.	Qishloq xoʻjaligi yerlarini sugʻorish va baliqlarni yetishtirish (oʻstirish) uchun foydalaniladigan suv hajmi, shu jumladan dehqon xoʻjaliklari va qishloq xoʻjaligiga moʻljallangan yerlarga ega boʻlgan jismoniy shaxslar	40		45		100	
5.	Avtotransport vositalarini yuvish uchun ishlatilgan suv hajmi	2 190		2 410		2 700	
6.	Alkogolsiz ichimliklarni hamda pivo va vinodan tashqari alkohol mahsulotlarini ishlab chiqarish uchun foydalaniladigan suv hajmi	27 700		30 500		34 160	

Odatda, yer osti manbalari uchun soliq stavkalari yer usti manbalari uchun belgilangan stavkalardan yuqori belgilangan. Masalan, 2024-yilda 1-toifa, ya'ni iqtisodiyotning barcha tarmoqlaridagi korxonalar va boshqalar uchun yer usti manbalari uchun belgilangan stavka 1 kub metr suv uchun 345 so'm belgilangan bo'lsa, yer osti manbalari uchun 415 so'm, ya'ni 20 foizga ortiqdir.

Sohalar bo'yicha eng yuqori stavka 2024-yilda alkogolsiz ichimliklarni hamda pivo va vinodan tashqari alkohol mahsulotlarini ishlab chiqaruvchilar uchun 34160 so'm qilib belgilangan. Eng kam stavka qishloq xo'jaligi yerlarini sug'orish va baliqlarni o'stirish (yetishtirish) uchun foydalaniladigan suv hajmi, shu jumladan dehqon xo'jaliklari uchun yer usti va yer osti manbalari uchun bir xil 100 so'm etib belgilangan.

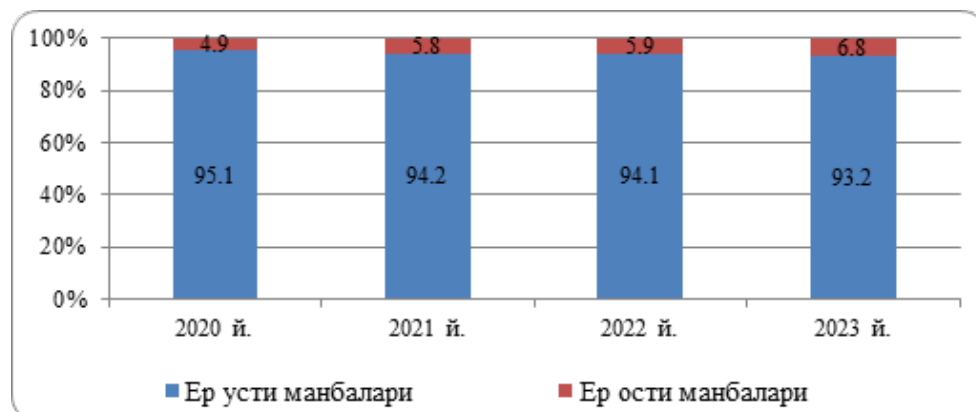
Respublikada suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq stavkalarining tahlili ko'rsatmoqdaki, soliq stavkalari 2019-yilga qadar 4 ta soha bo'yicha tabaqalashtirilgan holda belgilangan bo'lsa, 2019-yildan e'tiboran iqtisodiyotning barcha tarmoqlaridagi korxonalar tarkibidan sanoat korxonalari ajratilib, ular uchun soliq stavkasining yuqoriroq miqdori belgilandi.

Suvdan foydalanuvchi tadbirkorlik subyektlari uchun suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni joriy etilishi qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari uchun ham mazkur soliqni joriy etish va soliq stavkalarini belgilash zaruratini taqozo etdi. Natijada, 2021-yildan boshlab qishloq xo'jaligi korxonalari tomonidan foydalaniladigan suv hajmi (shu jumladan dehqon xo'jaliklari) uchun alohida soliq stavkalari belgilandi.

Qayd etilganidek, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq stavkalarining qat'iy miqdorda belgilanganligi, inflatsiyaning ta'siri soliq stavkalarini har yili indeksatsiya qilish zaruratini taqozo etmoqda. Shu bois, soliq stavkalari har yili indeksatsiya qilinib, dastlab Prezident qarorlari asosida tasdiqlangan bo'lsa, 2020-yilda qonun bilan, 2021, 2022 va 2023-yillarda esa soliq kodeksiga tegishli o'zgartirish kiritib tasdiqlangan. Jumladan, 2023-yilda 2022-yilda amalda bo'lgan soliq stavkalari o'rtacha 10 foizga indeksatsiya qilingan bo'lsa, 2024-yilda 30 foizga indeksatsiya qilindi.

Soliqqa tortilgan suv resurslarining manbalari bo'yicha o'zgarishi dinamikasini tahlili ko'rsatmoqdaki, respublikada yer osti manbalaridan ko'ra yer usti manbalaridan foydalanuvchilar ulushi yuqori (1-rasm).

1-rasm: Soliqqa tortilgan suv resurslarining manbalari bo'yicha o'zgarishi dinamikasi [9], (foizda)

Tahlillar ko'rsatmoqdaki, soliqqa tortilgan suv resurslarining asosiy qismi yer usti manbalari hissasiga to'g'ri kelgan. Jumladan, jami soliqqa tortilgan suv resurslarida yer usti manbalarining ulushi 2020-yilda 95,1 foizni tashkil qilgan bo'lsa, 2023-yilga 93,2 foizni tashkil etib, 1,9 foizli bandga kamaygan holda, yer osti manbalarining ulushi mos ravishda 4,9 foizdan 6,8 foizga qadar oshgan.

Demak, so'nggi yillarda yer osti manbalaridan foydalanilgan suv hajmi oshgan va bu jarayon davom etmoqda. Natijada, yer osti suvlarining sathi yildan yilga pasayib bormoqda. Bu esa yaqin kelajakda qishloq xo'jaligi faoliyatiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Tahlillar ko'rsatmoqdaki, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq muhim iqtisodiy mexanizm hisoblan-sada, suv resurslarining cheklanganligi, ayniqsa toza ichimlik suviga bo'lgan talabning muntazam ravishda ortib borishi suvdan foydalanishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar ko'rishni taqazo etmoqda. Bunda birinchi navbatda iste'mol qilingan suv miqdori hisobini yuritish, suvni tejaydigan sug'orish texnologiyalarini joriy qilish maqsadga muvofiq. Suvni tejaydigan sug'orish texnologiyalari joriy qilinganda hamda sug'orish uchun olingan suv hajmi suv o'lchash uskunalarini asosida aniqlanganda suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning pasaytirilgan stavkalarini, aksincha oshiruvchi koeffitsiyentlarni qo'llash amaliyotiga o'tilishi zarur. Toki, har bir suv iste'molchisi foydalanilgan suv hajmini aniq hisob-kitob asosida yuritishi, suv uchun to'lov va soliqni mos ravishda to'lash mexanizmiga o'tilib, suv resurslaridan yanada samarali va oqilona foydalanishga harakat qilsin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Suv resurslarining cheklanganligi va suvga bo'lgan talabni muntazam ravishda oshib borishi undan tejam-korlik asosida, samarali foydalanish zaruratini taqazo etmoqda. Bunday sharoitda suvni tejaydigan texnologiyalarni keng qo'llash talab etiladi. Suvni tejaydigan texnologiyalar keng qo'llanilmas ekan, suv resurslaridan samarali foydalanish haqida qanchalik bong urilmasin ko'zlangan maqsadga erishib bo'lmaydi. Shu bois, suvni tejaydigan texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy qilishga alohida e'tibor qaratishi lozim.

Bunda suvni tejaydigan texnologiyalarni joriy qilgan suv iste'molchilari uchun muayyan soliqlardan imti-yozlar berish, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning pasaytirilgan stavkalarini joriy etish, aksincha isrofgarchilikka yo'l qo'yganda ta'sirchan mexanizmlarni qo'llash ayni muddaodir.

Mazkur soliqning samaradorligini oshirishda suv uchun tabaqalashtirilgan soliq stavkalarini qo'llash uslubi-yatini ishlab chiqish, foydalanilgan suv resurslari uchun soliq solish va jarimalar tizimini takomillashtirish, bunda suvni tejaydigan texnologiyalarni keng joriy etishga alohida e'tibor qaratilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-son Farmoni, <https://lex.uz/docs/6600413>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 10-iyuldagi "O'zbekiston Respublikasi suv xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030-yillarga mo'ljallangan konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-6024-son Farmoni, <https://lex.uz/docs/4892953>
3. <https://www.greenpolicyplatform.org/sites/default/files/2022-06/3>
4. Safarov G'. A. Xo'jalik yurituvchi subyektlarning tabiiy resurslardan samarali foydalanishini soliqlar vositasida rag'batlantirish. Iqtisodiyot fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiyasi avtoreferati //T. Akademiya. – 2006.
5. Расулев А.Ф., Воронин С.А., Угай Д.С. Налогообложение использования водных ресурсов: проблемы и их решение. //“Иқтисод ва молия”. –Тошкент, 2022, 3-сон. –Б. 34.
6. Qurbanov D.R. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqqa tortish uslubiyati va undirish mexanizmini takomillashtirish: iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. –T.: BMA, 2017.–14 b.
7. Safarov G'.A. Tabiiy resurs va mol-mulklarni soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirish: iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati. – T.: TMI, 2023. –28 b.
8. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi (442 va 443-moddalari), <https://lex.uz/docs/4674902>
9. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Soliq qo'mitasi ma'lumotlari.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.